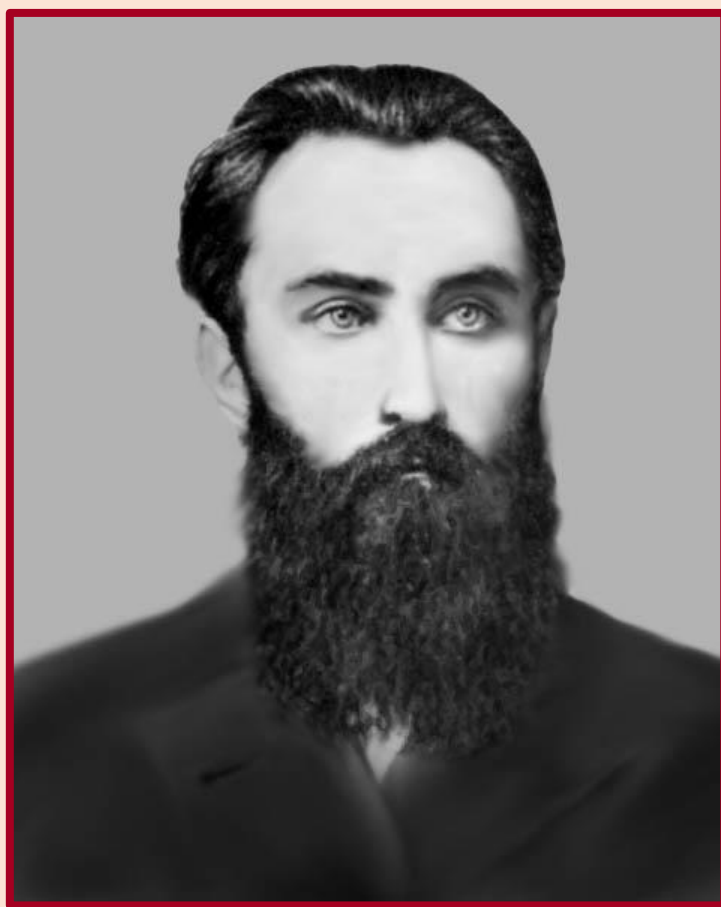

«Немов у сні не вишня – Україна вишнево так явилася йому»

*Виставка і біографічні матеріал до 160-
річчя від дня народження українського
поета і громадського діяча, педагога*

Павла Грабовського

Віхи життя і творчості Павла Арсеновича Грабовського

Павло Грабовський народився 11 вересня 1864 у селі Пушкарному на Харківщині (тепер Сумська область) в бідній сім'ї пономаря. Вчився в Охтирській бурсі (1874–1879) та Харківській духовній семінарії, де самотужки ґрунтовно знайомився з художньою класикою, таємно виявляв велике зацікавлення політичною літературою, тягнувся до обговорення актуальних суспільних проблем. За зв'язки з харківським гуртком народницької організації «Чорний переділ», поширення забороненої літератури Грабовський 1882-го був заарештований і виключений із семінарії, а потім висланий на 2 роки під нагляд поліції за місцем народження.

У 1885 році отримав дозвіл жити в Харкові, де став одним з керівників «групи революційних народників». У 1886 році вступив на військову службу, в тому ж році за образу офіцера був направлений в війська Туркестанського військового округу. По дорозі, в Оренбурзі, був заарештований за поширення політичної літератури і відправлений назад до Харкова для дізнання. На допиті визнав своє знайомство з членами революційної групи, факти зберігання і поширення заборонених видань.

У 1888 році з Московської пересильної в'язниці (Бутирки) відправлений на 5 років на заслання в Сибір. Поселений під нагляд поліції в Балаганськ (Іркутська губернія). Під час перебування у в'язниці Грабовський написав ряд поезій, окремі з яких у зміненому й переробленому вигляді увійшли пізніше до першої збірки.

У 1889 році взяв участь у складанні та розповсюдженні «Заяви російського уряду» проти звірячої розправи над ув'язненими 22.03.1889. Після появи тексту заяви в зарубіжній пресі був заарештований.

У 1891 році за постановою Іркутського губернського суду засуджений до позбавлення всіх прав стану і каторжних робіт на 4 роки. У 1892 р за рішенням Сенату каторга була замінена на заслання-поселення в «найдальші місця Сибіру». Поселений в Якутській області (Вілюйськ), з 1896 – в Якутську.

У 1899 році переведений до Тобольська. У Тобольську давав приватні уроки, працював коректором, служив у ветеринарному відділенні губернського управління. Продовжував займатися літературною творчістю, в 1899-1901 публікував статті в газеті «Сибирский листок».

Роки заслання вкрай підірвали його здоров'я, в Тобольську він дуже хворів. Проте й у таких умовах Грабовський не залишає літературної роботи, готується видавати зібрання творів, пише нові вірші.

Помер в Тобольську 12 грудня 1902 року від туберкульозу. Похований, згідно із заповітом, на кладовищі поруч із декабристами. З 38 років свого короткого життя 20 Павло Арсенович провів в ув'язненні і засланні.

Упродовж усього творчого життя Грабовський здійснював величезну роботу як перекладач творів світової поезії. У книгах «З чужого поля», «Доля», «З Півночі» (розділ «Переклади»), «Кобза», у підготовленій, але не виданій збірці «Хвиля» (1899) вміщено переклади поетичних творів із 25 літератур світу. Українською мовою завдяки праці Грабовського звучали російські билини, твори Державіна, Жуковського, Пушкіна, Кіндрата Рилєєва, Полежаєва, Михайла Лермонтова, Федора Тютчева, Миколи Огарьова, Олексія Толстого, Курочкіна, Миколи Некрасова, Миколи Добролюбова, Михайлова, Минаєва, Плещеєва, Майкова тощо.

Павлу Грабовському належать переклади двох поем Джорджа Байрона («Шільйонський в'язень», «Замок Альва»), двох поем Роберта Бернса («Хома Баглай» (в оригіналі «Том О'Шантер») та «Старчача гульня»), віршів Персі Шеллі, Сауті, Вільяма Вордсворта, Теннісона, Генрі Лонгфелло, Елізабет Браунінг, Йоганна Гете, Уланда, Генріха Гейне, Ленау, Фрейліграта, Георга Гервега, Леопарді, П'єр-Жана Беранже, Віктора Гюго, Дюпона, Анрі-Огюста Барб'є, Моріса Метерлінка тощо.

Джерело: <https://dovidka.biz.ua/pavlo-grabovskiy-biografiya-skorochno>

Шановні книголюби! Вашій увазі пропонується дуже цікава стаття про тяжке життя талановитого поета у засланні, а також про переслідування його російською імперською владою

Павло Грабовський у Сибіру

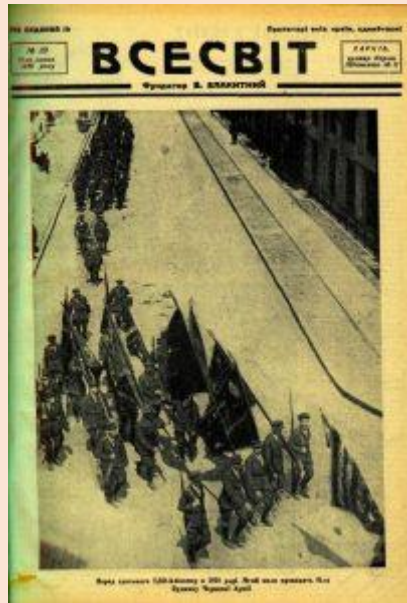

Стаття про перебування Павла Грабовського на засланні в м. Тобольськ побачила світ у журналі “Всесвіт” (№29 від 15 липня 1928 року). Стаття написана за матеріалами справ, заведених поліційними і жандармськими органами Російської Імперії на “державного злочинця” Павла Грабовського.

П. О. ГРАБОВСЬКИЙ У СИБІРУ

Стаття М. Копотилова

На Тобольському цвинтарі, біля могили декабристів, за пам'ятником А. М. Муравйова стоїть скромний залізний хрест, зроблений під березу, з написом: „Павел Арсеньевич Грабовский. Малорусский поэт. Родился в 1864 г., умер 29 ноября 1902 года”.

Якими ж шляхами і за віщо потрапив до Тобольську цей відомий український поет? Яка дорога привела його сюди?

На ці запитання відповідає нам, правда, не досить докладно, „Справа Тобольського губернського управління № 9 за 1899—1902 р. про дозвіл міщанинові з засланців Грабовському виїхати до м. Тобольського на мешкання”. Зберігається ця справа в Тобольському окружному архіві.

Документи справи не тільки дають змогу нам дати певну відповідь про причини приїзду до Сибіру українського поета, але і змальовують нам, хоч і коротенько, його сибірсько-тобольське життя.

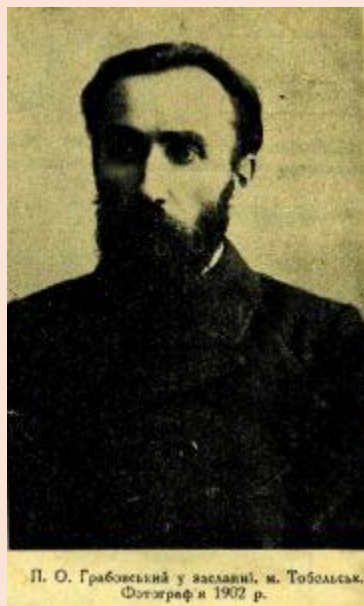
Ці документи говорять нам, що дорогою П. О. Грабовського до Тобольську була стара відома терниста дорога, дорога, що нею до нас у Сибір ішли сотні й тисячі людей, тих, хто обрали своєю долею боротьбу з романівським самодержавством за щастя та інтереси трудового народу. Це дорога революції, це дорога до великого 1917 року.

Одним з основних документів справи є „статейний список на міщанина з засланців П. О. Грабовського”, складений канцелярією Якутського губернатора. Список подає докладно, хоч і сухо офіційно, увесь сибірський тюремний стаж та стаж заслання П. О. Грабовського.

Ми дізнаємося з нього, що „П. О. Грабовський, син псаломщика, з височайшого наказу від 2 січня 1888 року за обвинуваченням у державному злочині був висланий адміністративним порядком до Східного Сибіру під гласний догляд поліції на п'ять років.

„10 вересня 1888 року прибув до м. Іркутського, де й жив до 1892 року. Указом урядового сенату „височайше” затвердженням у 8 день липня 1892 року П. О. Грабовський за обвинуваченням у злочинах, передбачених 1 п. 2 ч. арт. 251 улож. про кари був позбавлений усіх прав на майно та засланий на поселення до найдалших місць Сибіру, а саме з наказу головного тюремного управління був висланий в розпорядження Якутського губернатора для поселення в одній з найдалших місцевостей Якутського краю, і прибув до Якутську 18 грудня 1892 року. Потім, через чотири роки, міністер внутрішніх справ постановив: застосувати до Грабовського відд. IV і II височайшого маніфесту 14 листопада 1894 р., тобто зменшити призначений законом для перераховання засланців-поселенців у селяне десятилітній термін до чотирьох років, силою чого журнальною постановою Якутського краєвого правління, що відбулося 28 лютого 1897 року за № 187 його було перелічено у селяне с. Павловського, Якутської округи. Ще через рік з постанови того ж таки міністра внутрішніх справ до П. О. Грабовського дозволено було пристосувати відд. 13 і 19 царського маніфесту 14 травня 1896 року, силою чого йому було дозволено, коли він на це згодиться, приписатися до одної з міських міщанських громад Сибіру”.

Крім наведеної революційної біографії „Список” дає нам також поліцейний опис зовнішнього вигляду засланця-поета а саме: „зріст 2 арш. 4 верш., волосся темно-руське, очі сірі, обличчя чисте, ніс з горбком, рот і підборіддя звичайні, особливих прикмет немає”.

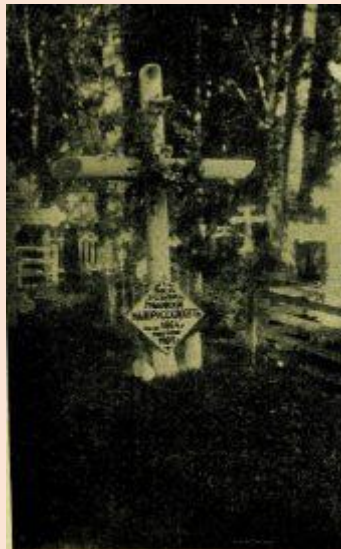
П. О. Грабовський у засланні, м. Тобольськ. Фотографія 1902 р.

З повідомлення Томської казенної палати від 23 лютого 1898 року за № 5005 видно, що Грабовського постановою цієї палати від 15 грудня 1897 року було зараховано в міщанську громаду м. Барнаула.

Про дальшу долю П. О. говорить нам решта паперів справи.

В 1898 році П. О. порушує клопотання перед Якутським губернатором про дозвіл переїхати йому на мешкання з Якутська до Тобольського. На жаль самої заяви у справі

нема і говорити про мотиви, що змусили П. О. обміняти поселення в Тобольському, а не в Барнаулі, немає змоги.

Могила П. О. Грабовського на Тобольському кладовищі.
Сфотографовано в липні 1928 р.

Могила П. О. Грабовського на Тобольському кладовищі. Сфотографовано в липні 1928 р.

Головний начальник краю сповіщав про це клопотання міністра внутрішніх справ і останній відношенням від 22 грудня 1898 року повідомляє, що з його боку „к разрешению Павлу Грабовскому переезда в Тобольск препятствий не встречается“. Діставши цей дозвіл Іркутський військовий генерал-губернатор відношенням від 13 січня 1899 року № 269, а потім і Якутський губернатор відношенням від 26 червня 1899 року за № 484 повідомляє про це Тобольського губернатора „для соответствующего с его стороны разрешения“.

Діставши повідомлення Іркутського та Якутського губернаторів, тобольський губернатор негайно інформує паперами від 5 лютого 1899 р. за № 71 і від 9 серпня 1899 р. за № 523 про майбутній переїзд Грабовського тобольського поліцмайстра, а відношеннями 8 лютого 1899 року того ж року і 9 серпня за № 533 – тобольське губерське жандарське управління, пропонуючи „о времени прибытия в Тобольск немедленно донести и затем установить за ним наблюдение“.

20 вересня 1899 року П. О. Грабовський, зрештою, приїздить до Тобольську, про що тобольський поліцмайстер і сповіщає губернатора рапортом від 6 жовтня того ж року за № 131, а губернатор, собі теж, сповіщав про це губерньське жандармське управління відношенням від 11 жовтня за № 739.

13 квітня 1901 року начальник Тобольського губерньського жандармського управління запитав тобольського губернатора „не відмовити сповістити, з якого і по який час віддано під гласний догляд поліції, державного злочинця П. Грабовського“.

Але на це губернатор, на підставі раніше одержаного повідомлення від Якутського губернатора відповідає, „що термін 14 літнього обов'язкового перебування Грабовського в Сибіру минає 8 червня 1906 року, коли з нього буде знято і догляд

поліції, встановлений за правилами, зазначеними в арт. 506 статуту про засланців і 516 арт. законопол. про судочинство в справах про злочини. (XVI т., 2 ч., вид. 1892 р.)". Про життя П. О. Грабовського в Тобольському розглядувана справа ніяких відомостей не дає.

Друга таємна „Справа Тобольського губернатора для подачі до департаменту поліції річного звіту за 1899 рік про піддоглядних № 37, 1900 р.“, що зберігається в архіві, у „Ведомости о ссыльных государственных преступниках, проживающих в г. Тобольске за 1899 г.“ подає про Грабовського також дуже коротенькі відомості, а саме, що він „служить у Тобольському Губернському управлінні, допомоги від казни не дістає, сім'ї не має і що за ним нічого особливого не зазначено“.

Тому за єдине джерело про тобольське життя поета-засланця стали нам ласково подані спогади про Грабовського його товариша по тобольському засланню А. І. Юрасова, а також коротенький некролог про небіжчика, що його вміщено в № 96 Тобольської газети „Сибірський Листок“ від 5 грудня 1902 року.

З цих джерел ми дізнаємося, що П. О. приїхав до Тобольську вже досить хворою людиною. Деякий час був без заробітку, а потім дістав кілька приватних лекцій.

Майже одразу по приїзді до Тобольську П.О. одружився тут з ученицею місцевої акушерсько-фельшерської школи і в 1901 р. від цього шлюбу народився син.

П. О. Грабовський з родиною в Тобольському засланні. Сфотографовано в 1902 р.

П. О. Грабовський з родиною в Тобольському засланні. Сфотографовано в 1902 р. До цього часу матеріальне становище П. О. значно поліпшилось. За допомогою товаришів він дістав добре оплачувану лекцію в родині уповноваженого від головного підрядчика по збудуванню винного складу, якогось гр. Чекулаєва, що приїхав до Тобольську, знайомого А. І. Юрасова по революційній роботі в Петербурзі. Умови заслання не припинили громадсько-літературної роботи П. О. Він періодично друкувався в низці сибірських газет, наприклад: „Сибирская жизнь“, „Восточное обозрение“ і Тобольський „Сибірський листок“, де він умістив був біографію Шевченка та інші статті. П. О. палко любив Україну і завжди мріяв про поворот до

„рідного краю”, підтримуючи з ним жвавий звязок: він діставав чимало української літератури. Зокрема, він акуратно одержував один з українських журналів зі Львова. Місяців за три до смерти П. О. майже припинив усю свою роботу, виходячи з дому тільки для коротеньких прогулянок. Хвороба кінець-кінцем прив’язала його до крісла. П. О. вже тяжко було розмовляти з одвідувачами, його знайомими і він часто умлівав. Опухли ноги, а потім цей опух перейшов і до легенів, а все це наближувало кінець життя П. О.

Тобольск, Велика Жовтнева вул. (кол. Б. Петропавловка). — будинок, де мешкав (у першому поверсі) П. О. Грабовський. Сфотографовано в липні 1928 р.

Тобольськ, Велика Жовтнева вул. (кол. Б. Петропавловка), — будинок, де мешкав (у першому поверсі) П. О. Грабовський. Сфотографовано в липні 1928 р.

Зі слів дружини А. І. Юрасова, що одвідала П. О. за кілька годин до смерти, він уже тоді втратив свідомість і почав марити вражіннями заслання, бачив ніби своїх товаришів, називав їх прізвища, доки зрештою не помер. Це сталося 29 листопаду 1902 року. Через день після смерти П. О. тобольський поліцмайстер повідомляв про це І-й віділ Тобольського губернського управління таким відношенням за № 200: „Имею честь донести, что состоявший под гласным надзором полиции в г. Тобольске с 19 сентября 1899 года бывший государственный преступник Павел Арсенов Грабовский 29 минувшего ноября умер“.

7-го грудня того ж таки року за № 922 тобольський губернатор повідомляє про смерть Грабовського і департамент поліції і цим папером „Дело Тобольского Губернского управления в разрешении мещанину из ссыльных Грабовскому выехать в г. Тобольск на жительство” закінчується.

Веб-джерело:

<http://history.sumy.ua/research/article/9215-kopotylov-m-hrabovskyi-na-zaslanni.html>

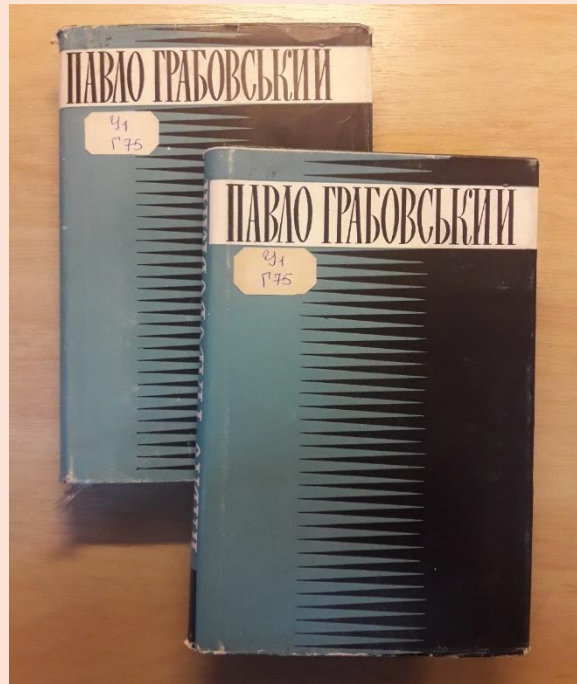
Копотилов М. Грабовський на засланні

Книги Павла Арсеновича Грабовського, які зберігаються в бібліотеці інституту

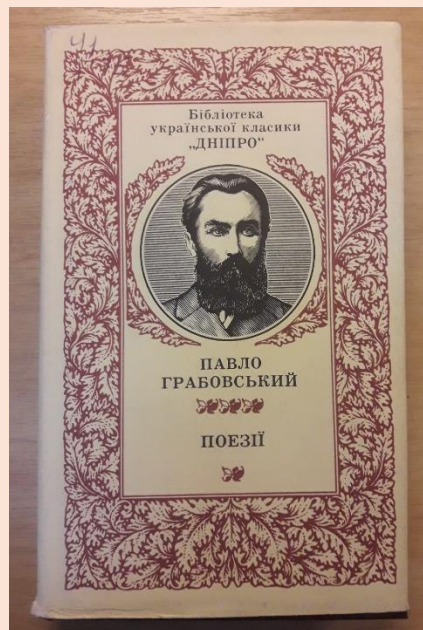
821.161.2-1

Грабовський П. Зібрання творів : в 3 т. / П. Грабовський . ред. колег.: О.І. Білецький, О.І. Кисельов, Л.М. Новиченко; текст підгот. : Н.Л. Каленіченко, А.А. Каспрук, О.І. Кисельов, Й.Я. Куп'янський; ступ. стат. О Кисельова .- К. : Видавництво Академії наук УРСР , 1959 .- .-(Т.1-3) [14151, 14129, 14130]
Видання містить поезії, переклади, статті, нариси, листи

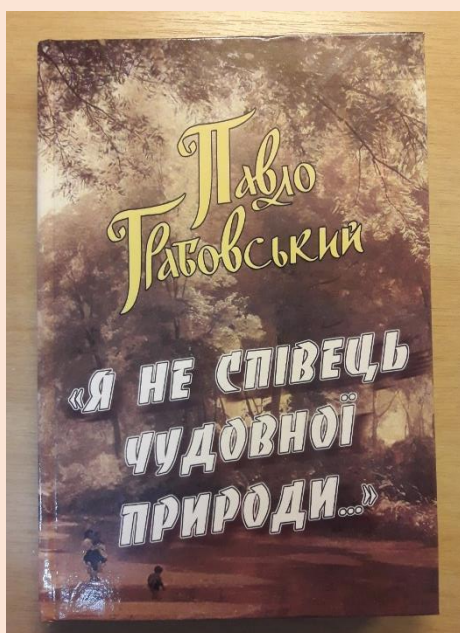

821.161.2-1

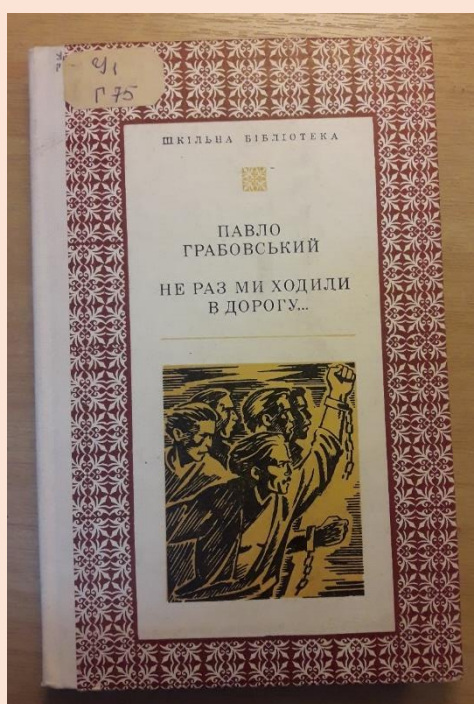
Грабовський П. Твори: в 2 т. Т.1-2 / П. Грабовський . вступ. стат. О.І. Кисельова: портрет. худож. Г.М. Романова .- К. : Дніпро , 1964 [24796,24795]
Видання містить поезії, переклади, переспіви, статті, нариси, листи

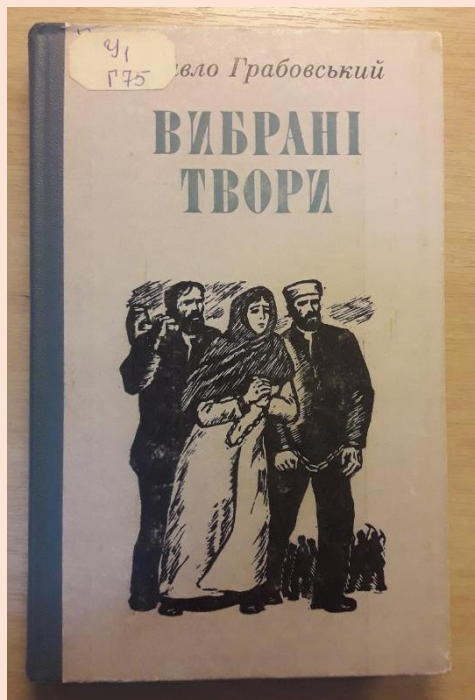
Грабовський П. Поезії / П. Грабовський; упоряд. та авт. прим. Л.Ф. Дунаєвська; авт. вступн. слова Б. Олійник; ілюстр. В.Є. Перевальського. – К.: Дніпро, 1989. –428 с.: іл. – (Б-ка української класики «Дніпро»)

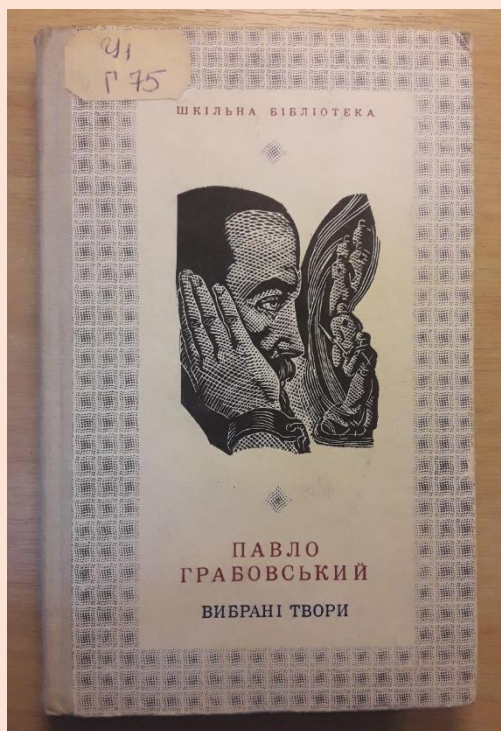
Грабовський П. «Я не співець чудовної природи...»: Поезії. Переклади і переспіви. Нариси. Статті. Листи / П. Грабовський; упоряд., авт. передмов., комен., прим. А.П. Сторожука. – Х.: Основа, 2005. – 320 с.

Грабовський П. Не раз ми ходили в дорогу : вибрані твори. Для серед. шк. віку / П. Грабовський .- К. : Веселка , 1977 .- 151 с. : 35 к. [46213]

Грабовський П. Вибрані твори П. Грабовський. – К.: Дніпро, 1974. –350 с.

821.161.2-1

Грабовський П. Не раз ми ходили в дорогу... : Вибрані твори / П. Грабовський . Андрющенко В.Я., Бичко В.В., Коваленко Н.Д та ін. .- К. : Веселка , 1972 .- 174 с.: іл. : 36 к. [33698]

Бібліотека ОІППО , вересень 2024 р.